

Steeds meer onhandelbare kinderen in de klas: toeval of teken des tijds?

Probleemgedrag bij jongeren zorgt steeds vaker voor gevoel van machteloosheid bij ouders en leerkrachten

30-04-16, 15.13u - **LOTTE BECKERS**

3©Pieter van Eenoge

Soms zijn kinderen zo lastig dat ze in de lagere school al worden geschorst. Zevenjarigen die moeilijk doen, krijgen tegenwoordig gedragscontracten onder hun neus geschoven. Ook de ouders van Jonas kregen een tijd geleden telefoon. "Het gevoel van machteloosheid kan groot zijn."

Jonas staat elke ochtend met tegenzin op. Hij is negen, zit in het vierde leerjaar en vindt school saai en stom. Eigenlijk vindt hij alles saai en stom, behalve judo, computers en strips. Thuis is hij niet het makkelijkste kind, op school evenmin. Hij werkt tegen, loopt weg en maakt ruzie. Als het hem teveel wordt, ontsteekt hij in een razernij. Zijn ouders overleggen vaak met zijn juf en de directrice: lukt het nog? Kan Jonas hier wel blijven?

Vorige week berichtte Het Nieuwsblad dat lagere scholen steeds vaker kinderen (willen) schorsen omdat ze onhandelbaar zijn. In het schooljaar 2014-2015 werd daartoe 109 keer een vraag gesteld aan een Centrum voor Leerlingenbegeleiding (CLB). Dat is dubbel zoveel als vier jaar geleden. Het zou bovendien niet verbazen als dat cijfer nog de hoogte ingaat, sinds het M-decreet scholen verplicht om open te staan voor leerlingen met beperkingen.

Kinderen die zich constant misdragen zijn voor veel leerkrachten het moeilijkste en meest slopende aspect van de job. Ze storen om de haverklap de les, zijn vaak betrokken bij ruzies en vechtpartijen en kunnen van de meest eenvoudige opdrachten - "wandelen rustig in een rij naar de klas" - een helse beproeving maken.

'Een vechtpartij was vroeger gewoon een vechtpartij. Nu spreken we van een Pv voor slagen en verwondingen'

DANIEL DUFOND, KWADRAAT (CAW ANTWERPEN)

Ook de mama van Jonas kreeg anderhalf jaar geleden telefoon. Het ging niet meer, meldde de school. De jongen zat helemaal vast in een woedeaanval en niemand wist nog wat te doen. Vandaag is de situatie enigszins bekoeld en hij is nog steeds welkom in de klas, maar het blijft precair. "Met ups en downs", stelt de school diplomatisch.

Jonas is eigzinnig en drammerig, hij geeft niet af. Op de speelplaats is hij dominant en maakt hij ruzie. "Als je geïnteresseerd bent in computers, dan ben je zijn beste vriend", vertelt zijn mama. "Maar val hem niet lastig met voetbal, want dat verdraagt hij niet. Hij snapt het spel niet, voelt zich persoonlijk aangevallen als hij getackeld wordt."

Opdrachten en lessen vindt hij bij voorbaat oninteressant en hij laat dat merken ook. Soms zet de juf hem aan de deur, soms loopt hij zelf weg en dan verstopt hij zich. Daarmee zet hij de hele school op stelten, want het duurt soms even voor ze hem terugvinden.

Ruzie op internet

Uitsluitingen in de basisschool, dat is iets waar je vroeger nooit van hoorde, meent Daniel Dufond van Kwadraat (CAW Antwerpen), waar het CLB aanklopt als kinderen probleemgedrag vertonen. Hij stelt wel vast dat de vraag om hulp toeneemt. "Het gedrag van leerlingen wordt duidelijk als een probleem ervaren."

Dufond vermoedt dat leerkrachten niet altijd weten waaraan ze beginnen. "In Antwerpen, een stad die demografisch danig veranderd is, kun je niet meer lesgeven zoals twintig jaar geleden. De gemiddelde leerkracht wil kennis overdragen maar voelt dat zijn intenties ondergesneeuwd geraken door de realiteit. Dat leidt soms tot frustratie." "Het gevoel van machteloosheid groeit", zegt kinderpsychiater Peter Emmery (UZ Leuven).

Want niemand gelooft dat kinderen fundamenteel vervelender zijn dan vroeger. "Jongeren plegen bijvoorbeeld niet meer criminele feiten", zegt Dufond. Wel is de tolerantie voor afwijkend gedrag tanende. "Een vechtpartij was vroeger gewoon een vechtpartij. Nu spreken we al gauw van een pv voor slagen en verwondingen."

Iris, de directrice van Jonas, heeft zelf lang voor de klas gestaan. Ook zij vindt kinderen niet per se moeilijker. Wel ziet ze een aantal redenen om aan te nemen dat leerlingen het vandaag niet altijd onder de markt hebben. "We leggen de lat hoog. Een kind moet op elk vlak vlot door het leven gaan. Ze hebben het ook zo druk tegenwoordig: buitenschoolse activiteiten, sociale media. Ruzies doven niet langer uit op het einde van de schooldag, maar worden 's avonds voortgezet op internet."

Complexe gezinssamenstelling, kansarmoede en migratie troebelen soms het leven thuis. Jonas heeft een ontwikkelingsstoornis: hij is hoogbegaafd en onlangs kregen zijn ouders te horen dat hij ook last heeft van een autismespectrumstoornis. Emmery: "Agressie is als koorts, een teken dat er iets scheelt. Kinderen die moeilijk doen, zitten niet goed in hun vel."

Kinderen zitten bovendien vaker geprangd tussen school en ouders, die het niet eens geraken over wie nu eigenlijk verantwoordelijk is voor de opvoeding. "Het natuurlijke bondgenootschap tussen volwassenen is wat verdwenen", merkt Dufond.

Niet voor rede vatbaar

SHARE

'Er is op school een grote behoefte aan stilte, plekken waar leerlingen tot rust kunnen komen. Maar daarvoor heb je ruimte en personeel nodig'

IRIS, DIRECTRICE

Onderschat ook niet hoe druk het is op school: door de overbevolking van vaak al krappe (stads)scholen worden kinderen constant dicht op elkaar gepropt.

Op de speelplaats, soms niet meer dan een stenen koer tussen vier muren, lopen tientallen joelende kinderen door en op elkaar. Ballen vliegen alle kanten op, de tikkers lopen in de weg van de voetballers. In refters eten leerlingen hun boterhammen op onder een constant geroezemoes en het geschuur van stoelen die verschoven worden.

Het hoeft niet te verbazen dat kinderen die van nature makkelijk overprikkeld raken, op die moment maar een zetje nodig hebben om te ontploffen. "Ik zie veel gefrustreerde jongeren die eigenlijk heel timide zijn", merkt Dufond op.

"De speelplaats is een hardere wereld dan we denken. In dat verband: spijbelen is een groot probleem in Antwerpen. We denken dan vaak aan schoolmoeë jongeren die liever op café zitten, maar veelal voelen ze zich niet veilig of comfortabel op school en trekken ze zich liever terug op hun slaapkamer." Iris: "Er is op school een grote nood aan stilte, plekken waar leerlingen tot rust kunnen komen. Maar daarvoor heb je ruimte en personeel nodig."

Ook Jonas eet 's middags noodgedwongen thuis. "We hebben het een paar keer geprobeerd op school, maar het heeft geen zin", zegt zijn moeder, die het geluk heeft dat ze thuis werkt. "De middagpauze duurt bijna twee uur, dat is lang. Er is veel lawaai in de eetzaal en hij heeft het geduld niet om te

wachten tot iedereen klaar is met eten. Als hij weg wil, is hij heel star en niet voor rede vatbaar." De directrice: "De andere leerlingen weten ook wel dat ze hem makkelijk kunnen opjutten."

De magische oplossing

Want schoolkinderen verschillen niet zo gek veel van puppy's: ze willen lopen, elkaar trekken en duwen. Zeker de jongens. Maar waar kunnen ze die agressie en fysieke spanning nog ontladen, behalve tijdens dat uurtje sportclub op woensdag?

"Veertig jaar geleden liepen wij een hele dag ongestoord door het bos. Dat zit er vandaag niet meer in", betreurt Emmery, nu kinderen steeds meer voor een of ander scherm zitten én vaker in appartementen opgroeien. "We onderschatten hoe belangrijk motorische ontlading is op die leeftijd."

Om maar te zeggen: onhandelbaar gedrag is een complex fenomeen en leerkrachten weten dat ook allemaal wel. "Ik geloof niet dat kinderen opstaan met de intentie om eens flink dwars te liggen", zegt Iris. Alleen: als een kind elke speeltijd ruzie maakt, de klas om de haverklap op stelten zet of ronduit agressief is, dan betekent dat voor veel juffen en meesters op de tanden bijten. Of ze maken zich boos en delen pittige straffen uit. "Natuurlijk lopen we soms over van ergernis. Het gevoel van machteloosheid kan groot zijn", geeft de directrice toe.

Steeds meer basisscholen sluiten tegenwoordig gedragscontracten af met hun leerlingen, waarin duidelijk wordt gestipuleerd welk gedrag al dan niet getolereerd wordt. Wie zich daar niet aan houdt, kan in het ergste geval geschorst worden.

Nogal absurd, vindt Dufond, om kleine kinderen op die manier aansprakelijk te stellen voor hun gedrag. "We beseffen trouwens niet dat we kinderen vaak niet straffen maar belonen voor slecht gedrag. Een time-out of een schorsing is voor sommige leerlingen best aantrekkelijk. En het enige wat ze daarvoor moeten doen, is voor problemen zorgen."

Iris: "Zo'n contract is natuurlijk geen exacte wetenschap. Alles hangt af van het kind. Het is hier nog nooit gebeurd, maar in uiterste nood kun je niet anders dan terugrijpen naar dat contract. Op dat moment moet je wel alles geprobeerd hebben om het tij te doen keren."

Een kind dat in nare omstandigheden opgroeit en ongelukkig is, kan helemaal vast komen te zitten in zijn woede en negativiteit. Alles is slecht en iedereen is tegen mij. Aan de school om dan banden aan te halen en een warme relatie met het kind op te bouwen. En dat lukt niet altijd. Soms zijn

vicieuze cirkels niet te doorbreken.

Als een school op zo'n moment kiest voor de uitsluiting, dan is dat volgens Dufond erg traumatiserend voor het kind, zelfs als dat omzwachteld gebeurt. "Vanaf dan is de school niet langer een plek waar je je, mits investeringen, kunt opwerken. Dan is het gedaan met de schoolcarrière." Hij begrijpt heus wel dat de draagkracht van leerkrachten eindig is en dat er niet zoiets bestaat als de magische oplossing. "Maar dan wordt een kind geslachtofferd ten behoeve van de rest."

Kinderpsychiater Emmery ziet dat anders. "Ik moet nu denken aan een jongen met een heel hoog IQ maar een heftig temperament. Toen ik hem leerde kennen zat hij in het tweede leerjaar, op zijn derde school. Ook daar kregen ze de situatie niet rechtgetrokken."

De jongen, die door de chaos ook nog eens leerachterstand had opgelopen, is ondanks zijn intelligentie in het bijzonder onderwijs belandt. En hij blijkt het daar goed te stellen. "Hij zit duidelijk beter in zijn vel en heeft zelfs een enorme voorsprong opgebouwd." Uitsluiting is volgens Emmery een legitiem middel als een hele klasgroep aangetast wordt door het gedrag van één leerling. "En soms hebben kinderen een nieuwe start nodig."

Met Jonas gaat het voorlopig redelijk, al is het constant aftasten of er nog rek op zit. "Zijn juffrouw doet erg veel inspanningen om hem mee te krijgen", zegt zijn mama. Ze zorgt voor afleiding als spanningen te hoog oplopen. Ze weet dat ze hem niet mag aanraken als hij boos is en laat hem soms even de klas uit gaan om tot rust te komen.

"Als hij dat wil, tenminste. Want soms weigert hij dat. Evident is dat niet. Zijn leerkracht heeft natuurlijk nog twintig andere kinderen om naar om te kijken. Sommigen daarvan hebben hun eigen problemen." Voor Iris ligt de grens bij fysiek gevaar voor andere kinderen: dan is het voorbij.

Jonas en Iris zijn fictieve namen om de privacy van het kind te beschermen.